

DE
DIVERSA OFFICIORVM CIVILIVM
ET VASALLITICORVM RATIONE

DISSERTATIO

Q V A M

AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS

PRAESIDE

D. CHRISTIANO FRIDERICO WILISCH

FISCI ELECTORAL SAXON. PER REGIONEM CIRCVLI ELECTO-

RALS PROCVRATORE CIVITATIS VITEBERGENSIS SENA-

TORE ET CONSISTORII ECCLESIASTICI

ADVOCATO

DIE XXVIII. MENS. IVL. CIOCCCLXXXVII

H. L. Q. S.

PVBlicae DISCEPTATIONI SVBMITTET

A V C T O R

IOANNES AVGVSTVS HIERONYMVS THALWITZER

MISENENSIS.

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII.

665
17

1787 11

DE
DIVERSA OFFICIORVM CIVILIVM
ET VASALLITICORVM RATIONE

DISSERTATIO
AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE
D. CHRISTIANO FRIDERICO WILISCH
RISCI ELECTORAL SAXON PER REGIONEM CIRCVLI ELECTO
RALLS PROCVATORE CIVITATIS VITBERGENSIS SENATV
TORE ET CONSISTORII ECCLESIASTICI
ADVOCATO

DIE XXVIII MENS. IVL. MDCCCLXXVII
M. D. C. X.
PUBLIGAE DISSERTATIONI SVMMITTE
A V C T O R
IOANNES AVGVSTVS HIERONYMVVS THALWITZER
MISENENSIS.

VITBERGAE
LITTERIS CAROLI CHRISTIANI BUEHLI

V I R O
ILLVSTRI ET CONSVLTISSIMO
IOANNI CAROLO GEBHARDO
REINHARDO

I. V. D. SERENISSIMO PRINCIPI ELECTORI SAXONIAE
AB AVLAE ET IVSTITIAE CONSILIIIS

P A T R O N O

S V M M O P E R E V E N E R A N D O
LIBELLVM HVNC ACADEMICVM
CVM PIETATE

DEDICAT ET OFFERT

A V C T O R.

V I R O

ILLUSTRI ET CONSULTISSIMO
IOANNI CAROLO GERHARDO
REINHARDO

PH. D. SERENISSIMO PRINCIPIS ELECTORIS SACHONIAE
AB ALBAE ET IVSTITIAE CONSILII

P A T R O N O

SVMMO PORE VENERANDO
LIBELLVM HANC ACADEMICVM

CVM PIETATE

DEDICAT ET OFFERT

A C T O R

§. I. Instituti ratio.

Acrier olim inter viros eruditos disputatum fuit, num quilibet vasallus domini directi sui subditus esset. Fuerunt enim, qui hoc affirmarent, adeo ut dicerent, quemlibet vasallum, etiam si ab hoc quo feudum obtinuerit, ditioni subiectus non fuisset, tamen ab hoc ipso temporis articulo ei subiecti in posterum. ^{a)} In quem quidem gravissimum errorem ut inciderent, hac potissimum seducti causa videntur, quoniam, quam communis ratio dominiorum directorum iurisdictionem in vasallos, intuitu contracti vinculi feudalis, dominis afferebat, hanc domini, praesertim cum ciues extraneos in vasallorum numerum receperant, saepe supra modum extendere, quin in plenam horum vasallorum a pristina subiectione exemptionem convertere studebant. Sed sicut multi talium vasallorum, quamquam non omnes, ad pristinam subiectionem ac libertatem vindicandam, et eorum imperantes ad suam dignitatem imperiumque suslinendum, his dominorum usurpationibus haud infeliciter sunt oblocuti, ita etiam multi iurisperitissimorum in hac causa extiterunt, qui vel publice, ^{b)} vel privatim, iura principum et vasallorum aduersus dominos directos externos strenue recteque defenderent. Quorum quidem in numero, qui privatim susceperunt illorum patrocinium, praecipue videntur nominandi: ^{c)} VIETOR, ^{d)} HILDEBRANDVS, ^{e)} DE SPOR, ^{f)} REVERTERS, ^{g)} et CARRACHIVS. Praeter quos alii, in

A 3

qui-

^{a)} v. c. NEVMANNVS DE PYNHOLZ Dissertatt. Iur. publ. et feudal. III. IV. VII.

^{b)} v. tales apud Ill. PÜTTERVM *Litteratur des teutschen Staatsrechts* p. II. §. 458. n. 3.

^{c)} *de Causis Exemptionum Imperii*. Basil. 1615, concl. 22—26.

^{d)} *dissert. de Vasallagio subiectionem non inferente*. Altorf. 1721.

^{e)} *diss. de natura vasallagii et subiectionis in territorio*. S. R. I. Francof. ad Viadr. 1732.

^{f)} *dissertatt. de triplici domesticitatis subiectionis et vasallagii fidelitate*. rec. Jen. 1741.

^{g)} *diss. de exemptionibus territoriorum Germaniae*. Vlm. 1752.

quibus mihi non praetereundus est, quem gratissimo animo appello, Ill. WIESANDIVS, ^{h)} praeceptor fidissimus, quasi in transitu discrimen vasallorum et civium ostenderunt. Etsi vero omnes hi modo dicti viri iustas lineas regundorum finium dubiorum duxerunt, tamen aut potius diversam naturam indolemque formularum iurisiurandi, quibus promitti fides tum a civibus tum a vasallis solet, explicandam, quam singulas civis et vasalli demonstrandas differentias sibi posuisse, aut etiam si hoc fecerint, saltem multis lectorum iustum desiderium reliquisse videntur res argumentis potius ex origine civitatum et veteri feudorum ratione, quam ex innumeris aliorum scriptorum auctoritatibus confirmatas inveniendi. Quare, cum mihi nunc scribendi occasio esset, locum hunc de diverso civium et vasallorum statu, quatenus exinde certa profisciscantur officia, propius considerandum duxi, ac diversam horum officiorum rationem ex antiquis moribus ac monumentis Germanorum, viris aliis doctissimis facem nobis praeferebantibus, pro viribus et angustis, non ostentationis, sed exercitationis gratia, illustrandam elegi. Quod ut perficerem, hanc viam, qua incederem, ante omnia signavi, ut notionibus civis, vasalli, et officiorum, sub ingressu ipso collocatis, omnia ea, quae inter exploranda civium et vasallorum officia, quamvis diversa, mihi cum quodam contentu obvolarent, proxime seponerem: deinde vero progrediendo differentias ipsas horum officiorum praecipuas, originem, fundamentum, imperantes, modum ea subeundi, modum promittendi, indolem ac fines, quasi intuitendas collocarem, et prope viae exitum, iudicis ac poenis, genus utrumque fecerentibus, locum assignarem. Laetarer, si mihi contingeret ita esse felici, ut lectores facilitatis suae, res a me expositas inspiciendi in hac via, non ex omni poeniteret.

§. II. Notio civium et vasallorum eorumque officiorum.

Explicemus igitur, viam quali repetentes, singula disposita. Officia, de quibus maxime agetur, complecti eas actiones, ad quas quis obeundas vi legis obligetur, nemo est, quem fugiat. Sub lege intelligimus cum peractio MONTESQVERIO ^{a)} omne observandum id, sine quo, quod velis,

^{h)} diss. de origine et natura fidelitatis vasalliticae. Lips. 1764. pag. 7.

^{a)} v. de l'Esprit des Loix Liv. I. c. 1.

„Les loix sont les rapports nécessaires, qui derivent de la nature des choses.“
et quae inde sunt deducta.

velis, consequi non potes. Obligatum autem hominem dicunt sapientiores ^{b)} cum, qui e multis actionibus, quas in certa re aut admittere aut omittere posset, illam, unde malum ipsi immineret, et necessario accideret, fugiendam, hanc vero, qua conditionem suam vel in statu commodiori conseruaret, vel meliorem redderet, amplectendam intelligit. Haec igitur mali metuendi cogitatio atque imago, in animo humano formata, eiusque euitandi studium, illam efficit necessitatem, quam perhibent moralem, aliquid faciendi vel omittendi, in qua omnis cernitur obligationis vis. Mala vero, quae hominibus suas actiones non ad leges componentibus metuenda veniunt, vel reperiuntur in aeterna rerum huius vniuersi conglutinatione, vel in arbitraria hominum conuentione. Vtrumque genus spectat eo, quo moneatur homo, vt obseruet leges. Ciuitas quidem est coetus plurium hominum ac familiarum, sedibus et summo vnius imperio, communis securitatis causa, confociatus. Singuli eorum, qui hunc implent coetum, ciues sunt ac nominantur, quicquid neget PYRONDORFIVS. de foeminis, pueris atque seruis contra HOBBESIVM. ^{c)} Omnis ciuitas, vt obtineatur finis ab hominibus sub ea iuris, leges habeat, necesse est. Leges hae vel aeternae, vel mutabiles, arbitrariaeque sunt. Summe imperantis est, curare, vt custodiantur. Huius igitur erit, homines in ciuitate admonere, ne transgrediantur illas. Ad quod quidem assequendum poenae a principibus inuentae, violatisque legibus propositae habentur. Quicumque igitur ciuitati alicui subiectus viuunt, is quoque ad quaedam admittenda vel omittenda obligatus est. Actiones tales ad officia ciuium sunt referendae. Illa vero hominum coniunctio, cum ciuitate aliqua contracta, dici potest status ciuilit, unde omnium ciuium iura atque obligationes fluunt. Possunt vero ciues praeter eum statum, quem tribuit ipsis ciuitas, alios subire, modo sint communi ciuium saluti non contrarii sed subordinati. Inter tales status feudalis conspicitur. Hic autem a ciue, aut in ciuitate ipsa, vel cum populari, vel cum principe suo, aut extra illam, vel cum alieno principe, vel ciue ita fere contrahitur, vt, re certa alteri ab altero in possessionem et utilitatem cessa, mutua quaedam eo nomine praestanda constituatur fidelitas. ^{d)} Inde quoque

^{b)} SAM. PYRONDORFIVS. de iure nat. et gent. lib. I. c. VI. §. 5.

^{c)} Rectius statuit VLRICVS HYBERVVS de iure ciuitatis. Lib. II. c. V. PYRONDORFIVS.

FENDORFIVS videtur rempublicam Romanam in mente habuisse.

^{d)} Fufius de hoc statu differit CL. CHRISTOPHORUS GOTTLOB BIENERVS Progr. de finibus

quoque iura atque obligationes manant. Nos autem hoc loco eas tantum obligationes, quae incumbant iis, qui rem quandam, feudi nomine, sub hac lege, ut officia certa concedentibus praesent, acceperunt, contemplabimur, illis, quibus dantes erga acceptantes ipsi constringuntur, plane hinc semotis. Illos vero, qui rem certam siue feudum ad utilitatem inde capiendam cum consuetis reliquis iuribus, quibus vile dominium absolvitur, sub lege fidelitatis, seu praestandorum certi generis officiorum ab altero acceperunt, vassallos intelligimus.*) Haec de notione civium et vassalorum eorumque officiis.

§. III. *Similitudo.*

Tam, quas, indagantes horum differentiam, hinc et inde arripimus similitudines, has praemittere quasi ad gustandum iuvat, ut ex iis ipsis dissimilitudo melius appareat. Id omnino monendum est: quicquid horum officiorum quasi vno eodemque tinctum ac imbutum videatur colore, id oriri ex quibusdam attributis, quae naturam ipsam eorum non ingredientur, et ex nominum quorundam simili structura. Ita enim inuenies, uti omnibus officiis, ita civis quoque et vassalli hoc commune esse, ut, cum prodeant ex obligatione, haec autem ex cogitatione mali neglectam legem secuturi, in utroque genere adsit quidam, qui praescribat legem, et qui malum in non observantes instigendum curet. Nos hoc loco dicimus de institutis humanis, de civitate et de contractu feudali. Quare etiam hic homines et latores legum et earum vindices cogitemus necesse est. Is vero, qui ius habet legem dandi, datamque poenis defendendi, iure suo superior habetur. In eo igitur conveniunt, de quibus agimus, officia, ut certos homines supponant superiores. Mox alia occurrit ratio, qua iuncta esse communi quodam vinculo videntur. Civis pariter ac vassallus plenae libertatis, quam natura omnibus homini-

bus, vbi iurisprudentiae naturalis circa feuda regundis. Lipsi. 1782. §. 45. e) Io. HENR. BERGER Exerc. de fe. de Vassallica. Viteb. 1699. §. 2. III. GEORG. LVD. BOEHMERI Principia iuris feudalis. §. 2. et omnes reliqui doctores.

a) de officiis igitur dantaxat perfectis

nohis quaestio est, quorum notionem, eo, quod malum contemptoribus eorum ab hominibus instigatur, ab officiis imperfectis distinxit clariss. CAROL. FERDINAND. SCHMIDTUS Pröful. de differentia officiorum perfectorum ethicae admodum proficua. Viteb. 1783. p. 6. sqq.

bus, qui nascuntur extra ciuitates, veluti propinat, simulac vires suas atque robur sentire inceperunt, non exiguam iacturam fecit. Non enim amplius omnium suarum actionum arbiter est, nec superiori suo exigenti, quod vel ciuitatis vtilitati inferuiat, vel domini infeudantis voluntati respondeat, iure potest resistere, ^{b)} sed restrictam videt in plerisque libertatem naturalem, nihilque retinet praeter obsequii gloriam. Ad haec in eo quoque officia horum amicissime conspirant, vt ea praestantibus maximum adferant commodum. Ciues enim ciuitatem ingressi tutela fruuntur et securitate, ^{c)} neque minus esse, ac fuisse vasallos sub protectione dominorum suorum, nos aetas docet praesens ac praeterita. ^{d)}

Quid?

^{b)} De ciue v. PVFENDORFIVS c. l. l. II. c. l. §. 2. HOBBSIVS de cius c. V. § 11.

^{c)} Quo spectat ritus ille, quo principes nonnulli tutamen ac defensionem ciuibus sanctissime spondent. Ita rex Francorum, Carolus Caluus a 869, cum in regem electus esset, fidem suam verbis his obstrinxit: „Sciatis me honorem et cultum Dei atque sanctarum ecclesiarum, Domino adiuuante, conseruare et vnumquemque vestrum secundum sui ordinis dignitatem et personam iuxta meum scire et posse honorare et saluare, et honoratum ac saluatum tenere velle, et vnicuique in suo ordine secundum sibi competentes leges tam ecclesiasticas quam mundanas legem et iustitiam conseruare“ etc. v. Capitul. Caroli Calui Tit. 41. ap. BALVZ. to. II. p. 218. Tam ante eum vnus regum Merovingicae stirpis Charibertus, incolis ciuitatis Turonensis, fere iisdem verbis, securitatem ex sua parte cum iuramento promiserat. v. GREGOR TURONENS. Hist. Franc. IX. 30. verbis: „vt leges consuetudinesque novas populo non inuigeret, sed in illo quo quondam sub patris dominatione sicut vixerant, in

„ipso hic eos deinceps retineret, neque ullam nouam ordinationem se inflicturum super eos, quod pertineret ad sponsum (i. e. rei alicuius ablationem) spondit.“ Eiusdem fere tenoris sunt promissa nostrorum imperatorum in Germania. v. CAPITVLAT. Art. I. v. 2. „Wie wir denn auch in alle Wege wollen die teutsche Nation, das heil. röm. Reich etc. bey ihren Hoheiten geist- und weltlichen Würden, Gerechtigkeiten, Macht und Gewalt, sonst auch einen jenden bey seinem Stand und Wesen zu lassen,“ nec non c. l. Art. II. §. 1. „Wir sollen und wollen das Reich, so viel in unsern Kräften ist, schirmen und vermehren.“ Atque tale iuramentum ita necessario a regibus Francorum olim praestandum fuit, vt prius, licet electus, tamen a populo non rex proclamaretur. v. Les Origines ou l'ancien gouvernement de la France de l'Allemagne et de l'Italie par Ms. le Comte du BYAT to. I. l. II. c. 11. pag. 96.

^{d)} II. F. 6. 26. vers. domino 47. Iam apud Francos veteres illi antrustiones, (a quibus verosimiliter nostri orti sunt vasalli,) a senioribus defendebantur suis. v. MARCVLETI Formul. I. 18. ap. BALVZ.

Quid? quod in genere et ciuium et vasallorum officia simul eo tendunt, vt illorum ope nihil fiat, quo eius, cui illi sint obnoxii, salus laedatur, nihilque omittatur ad auertendas laesiones, quibus sui superioris salus, vita, honor, bona, vnde quaque possint in periculum adduci. Denique, vt reliqua praetereamus, in eo quoque quadam similitudine se inuicem accedunt, quod iurato promittuntur.^{e)} Vnde haec officia, quantumcumque alias a se discrepantia, ^{f)} nec non iurisiurandi religio, quae sanctiora sua cuique debet reddere promissa, vno nomine *fidelitatis* olim comprehensa, et ab ea ciues et vasalli communiter *fideles* appellati sunt. ^{g)} Eodem modo *homines* vtrumque genus, quin qualuis personas dominis suis fidelitatis postea vna eademque voce *homagii*, *hominagii*, *hominii*, *hominificii* vel *hominatus* ^{h)} *Hulde*, *Huldigung*, in scriptis celebrata sunt. Quae omnia etsi inter obligationes ciuis et vasalli quandam indicent affinitatem, tamen illas, si per singulas earum partes contemplando iueris, non efficiunt aequales, seu per vnum quasi slipitem cognatas.

§. IV. *Officia ciuium et vasallorum diuersa sunt 1) ratione originis ac fundamenti.*

Nam redeas modo ad fontem ac originem ciuiliū feudaliumque officiorum, et ibi paene sedem omnium discriminum reperies. Ciuium enim

LVZ. To. II. p. 386. vbi verba regis senioris, aliquem in numerum suorum anfractuonum admittentis, haec leguntur: „*Rektum est, vt qui nobis fidem pollicentur in laesam, nostro tueantur auxilio.*“ Atque inter resentissima exempla tutelae dominorum erga vasallos suos ostensae, vidimus Bohemum comites Schoenburgicos, suos subvasallos, contra Saxonem defendere. cf. Io. Iac. Moser Tr. von der Landeshoheit überhaupt. p. 159 sqq. et EIVSDEM Teſcheniſcher Friedensſchluß mit Anmerk. p. 178. sqq.

e) Ill. Geo. Lvd. Boehmeri *Observat. iur. feud. III. l. 1.* et quidem vterque spondet, se velle esse: *getreu und hold.*

f) BOEHMER C. I.

g) v. du FRESNE *Glossar.* sub v. *fidelis* et *Louis Chantereau le FEBVRE des Fiefs et leur origine* p. 280. sq. Cuius moris veteris etiamnum sunt reliquiae in vocibus: „*liebe getreue*,“ quibus hodie vt plurimum principes vti solent erga subditos aequae ac vasallos, et cum ministeriales quoque olim dicerentur vasalli, etiam erga ministros suos. Cautissime tamen hoc ex titulo argumentandum esse admonuit ill. GEISLER, praecceptor maxime venerandus, de *Landassiatu* I. 27. p. 104. sqq.

h) de quov. ERN. MARTIN. CHLADENIVS *diff. de homagio reali.* Viteb. 1762. §. 3. 4.

enim obligationes cum ciuitatibus sunt ortae. Ad has vero erigendas homines impulsus sunt magno, quod vitam eorum exacerbauit solitariam, et vel ipsam iam turbauit socialem, animorum viriumque certamine, cuius pertaesi, tranquilliori modo viuere sunt meditati. Cui quidem fini consequendo nulla melior iis visa est via, quam si ita se confociarent, vt in iis statuendis, quibus ageretur communis salus atque securitas, omnium ac singulorum voluntas quasi in vna persona coalesceret, et quicquid ea in hoc iure vt saluberrimum decerneret, id ab eadem, vi quoque in contumaces adhibita, perferretur. Hinc fides atque obsequium erga eum, qui summam ita accepit in rebus ciuitatis curandis et voluntatem et potestatem, prima quasi sunt fulcra, quibus omnia ciuium officia nituntur, quibusque eueris nulla stare potest respublica. Et hinc simul etiam necessitas ciuium in officiis suis exsoluendis non suum, sed commune bonum respiciendi. Varia autem cum sint tempora, in quae saepe incidunt respublicae, saepe quoque variantur, quae ciuibus a summa potestate ad salutem communem praestanda iniunguntur. Quicquid vero sit, quod quid facere ad publicam salutem potest, ad hoc omne obeundum ciuium quisque, simul ac ciuitati nomen suum dederit, vel commodis communibus vt cum ceteris voluerit, se obligasse praesumitur. Quisquis enim appetit finem, ei quoque media illum obtinendi debeant placere, necesse est. Quid olim actum cum nostris maioribus fuisset, qui, patria relicta, inter medios Romanos atque hostes, nouas occupauerant sedes, nisi se ipsos communiter seruandos defendendosque putassent, et, vt discordia vitaretur, principes, seu reges, quos semel secuti erant, eorumque filios agnouissent summe imperantes? Quam facile fuisset incolis anti- quis vicinisque Romanis nouas has aduenas, excitato tumultu, patria expellere? Quam facile, quod vere sibi metuebant, ab aliis Germanis, eodem se ditandi amore forte incitatis, vel aliis cedendi necessitate compressis, iterum fugari potuissent? Adeo vere quaerenda est ciuium ac ciuitatum origo in communi plurium defensione ac securitate. Plane alia est causa atque principium fidelitatis Vasalliticae. Quae ipsa est prouentus omnium gentium non communis, sed Germanicarum proprius.

B 2

Ad

a) v. WILH. ROBERTSONS *Geschichte der Regierung K. Karls V. T. I. im Abriss des Zustandes von Europa.* pag.

18. et in n. VIII. p. 272. cf. BYAT c. I. L. II. c. 1. pag. 78. fgg.

Ad hanc subeundam primos vasallos non necessitatis quaedam durities cogit, sed vel gloriæ, pro genio populi natio, insignis cupido, ^{b)} vel honoris a regibus instituti prerogativa eximia, ^{c)} vel commodorum, pro temporum indigentia, fructus largissimus, ^{d)} inuitarunt. Natura officiorum fere ab initio vna eademque fuit. Eo redibat, vt vasalli principum, seu, quos tum dicebant, seniorum personam reuerenter colerent, atque iis, dum viverent, vitam suam dicarent. Nec necesse fuit, vt omnes vassi intuitu beneficiorum ad certa ac singularia officia obligati essent. Multi qui in truste regum seu cuiusdem principis fuere, nullis beneficiis beati erant. ^{e)} Vassi hi fuerunt pro sola *consolatione* seu *solatio*, hoc est, pro tutela, et alimentis, loco stipendiorum, vti vocem *Trustis* illustriss. BVATVS docte interpretatur. ^{f)} Dicebantur, dum nullo beneficio gaudebant, *vassi, vasalli erronei*. ^{g)} Immo nec beneficiorum, quibus certi vasalli, pro certis seruitiis, siue militaribus siue aulicis exhibendis, a Franciæ Germaniæque regibus ac principibus auebantur, sola possessio, nec mutatio huius personalis possessionis in hereditariam, quicquam in natu-

13

b) Notissima sunt loca apud TACITVM M. G. 13. „Ceteris (seu ceteri, vti legit GEBAVERVS Progr. de comitatu principum Germanicorum. Goett. 1754. pag. 3.) „robustioribus ac iam „pridem probatis adgregantur. Nec „robur inter comites adspici. Magna „comitum aemulatio, quibus primus „apud Principem suus locus.“

c) Multas vasallis suis seu antrustionibus reges Francorum dederant prerogatiuas, et inter eas maxime maiorem quam ceterorum dignationem, quae e triplo maiori, quam pro ceteris ingenuis, pretio, loco compositionis seu *Wergeldi* pro occiso antrustione ab occisione soluendo, apparet. v. LEG. RIPVARIOR. Tit. XI. LEGG. SAL. Tit. 44. Tit. 66. §. 3. 4. quas collegit LINDENBROGIVS in *Codice legg. antiquar.* cf. PHIL. ERNST BERTRAM *Abh. von den Vorzügen und Freyheiten der Va-*

fallen bey den Franken in ZEPERNICKS Samml. der Abh. a. d. Lehnw. P. II. n. 5.

d) v. MONTESQVIEV c. l. XXX. 8. protectio singularis, accessio terrarum, et saepe augmenta alodiorum, praecipua comoda erant.

e) CAPITVL. 813. c. 16. „quod nullus seniore suum dimittat, postquam ab eo acceperit valente solidum vnum, „excepto“ etc. ap. BALVZ. to. I. pag. 510. cf. BVAT L. IV. cap. 5. §. 1. pag. 231.

f) c. l. to. I. L. II. c. 4. §. 4. p. 104. comparat vocem *Trustis* cum voce Germanica *Trost* cf. CAPIT. a. 807. c. 5. et CAPIT. CAR. CALVI tit. XXX. c. 7. et 13. ap. BALVZ. cf. MARCVLI *Formul. L. I. t. 18.*

g) v. MONACH. SANGALL. *de gestis Caroli M. L. II. c. 32.* cf. BVAT c. l. §. 2. et BOEHMERI *Observ. iur. feud. dal. II. pag. 71.*

ra veterum officiorum immutavit. Haec tantummodo effecta sunt, ut possessores beneficiorum plerumque vi alicuius certi muneris seu militaris, seu aulici, seu cuiuscunque generis, adhuc, praeter illa communia veterum vasallorum officia, v. c. reuerentiam et defensionem, plura, eaque praescripta, obeunda recipere, successores vero in beneficiis hereditarii, haec officia singularia, non vi obligationis personalis, sed realis, nempe beneficii intuitu, praestarent. Quare hodie nemo beneficiarius vasallus, refutato beneficio, seu, quod nunc vocatur, feudo, ad praestandum vllum vasalliticum, amplius adigitur. Adeo diuersa sunt officia ciuium ac vasallorum ratione originis atque fundamenti sui.

§. V. 2) *ratione ea imperantium.*

Aliud discrimen se offendit, iis, qui officia haec imponunt, proprius consideratis. Ciuibus enim, quae ut ciuibus agenda sunt, is, qui summa inter eos vitur potestate, praescribit. Contra ea vasallis, quorum nomine in hac descriptione eos, qui feuda tenent, maxime intelligimus, indicuntur officia a dominis, quemadmodum vocantur, directis. Sed utrumque, summe imperans et dominus directus cogere potest eos, qui ciuium aut vasallorum nomen gerunt et quod huic respondeat, agere detrectant, ad parendum. Sed neuter eorum quicquam, quod ad causam contrariam cuius aut vasalli pertinet, potest suis ciuibus aut vasallis iniungere. Itaque diuersae manent quoad praecipuum horum superiorum personae, et officia ipsa ciuium ac vasallorum e diuerso tanquam fonte manant. Accidit quidem saepe, id quod, recte monente SCHILTERO, a) iam ab initio feudorum contigit, quo reges atque principes feuda concesserunt suis subditis, eaque de suo regno aut territorio, ut vasallus simul esset subditus domini directi sui. Verumtamen haec communis regula non est. b) Ita enim praecipue in Germania, superioritate, quam vocant, territoriali paulatim orta ac fundata, multi vasalli alios colunt principes, alios dominos directos, adeo ut inde notio enata sit feudorum extra curtem, seu extra territorium. In quibus quidem, plerumque praevia oblatione rerum bonorumque in feudum, alieno principi a ciuibus

B. 3 112 liquidabile 77

a) Commentar. ad I. F. Al. c. IV. b) v. hac de re late differentem GEIS-
§. 9. LEHVM de Landf, I, 13, p. 40, 199.

cuiusdam territorii facta, constitutis, principes ipsi territoriorum diligenter prouiderunt, ne confunderentur personae principis et domini directi. Non solum enim curarunt, ut vel in ipsis literis inuestiturae, ab alieno principe, tanquam domino directo, feudum ita constitutum possidenti datis, nouus uasallus de seruitiis contra omnes, excepto sui territorii principe, praestandis, moneretur, sed etiam interdum, nondum satis certi sui iuris territorialis, priuilegia ab imperatoribus, ne quisquam subditorum se principi alieno ut uasallum dare posset absque domini territorii consensu, impetrare studuerunt. c)

§. VI. 3) *ratione modi ea subeundi.*

Porro si ipsum, quo ciuis et uasallus ad officia exhibenda se obstringunt, contemplamur modum, nouam inter utrumque deprehendimus differentiam. Domicilio perpetuo in territorio quodam constituto, ciuem, et ad personalia, et, acquisita ibi rei alicuius immobilis possessione, ad realia subiectionis onera, ex consensu vel expresso, vel tacito in communem omnium salutem, obligari, quin extraneum ipsum ob possessionem bonorum immobilium, quae de territorio alieno sunt, eius territorii, quoad onera realia, ciuem et subiectum fieri, eorumque nomine in illo territorio conueniri posse, nemo dubitabit. a) Quod uero in iis terris, ubi landsassiatu plenus uiget, uti apud nos, etiam, qui siue ut uasallus, siue alio nomine praedia ibi possidet, licet alibi habitet, personali quoque subiectione, territorio habetur isti obnoxius, singularis obseruantia est, et duntaxat hanc vim habet, ut, ubi gaudeat praediis, ibi ob iura personalia, quae uel ex conventionem uel ex delicto oriuntur, aequae ac ob iura rerum, possit conueniri et in ius uocari. Ceterum uero, nisi depre-

c) v. exempla ap. BOEHMER, *Obs. feudal.* XII. 1. adde exemplum conventionis a ducibus Saxoniae Ernesto et Alberto ao. 1482. in hunc finem cum Vladislao rege Bohemiae initae, ut ille Dynastias Glauchae, Waldenburgii et Lichtensteinii, sub ditione Saxoniae sitas, non aliter infeudaret, nisi salua superioritate territoriali Saxonica, ap. WABSTIVM

histor. Nachrichten von des Churfürstenth. Sachs. Verfassung S. I. cap. 1. §. 33. p. 41. cf. GRIBNERI *diff. de dominio dir. in territorio alieno.* §. 5. in *Opusc.* to. IV. p. 111. Vnde adcurate discernenda sunt feuda Bohemiae, quae titulo Teutonico dantur, a reliquis. v. idem GEISLER l. c. p. 43.

a) v. CHLADENIUS c. l. p. 23.

henditur in territorio isto, nullus potest actus vel executio in personam eius, vi subiectionis personalis, quam landfalsiatus plenus profert, vilo modo fieri, sed haec potius in sola eius bona, quae in territorio illo, cuius est landfalsus, sita reperiuntur, explicanda venit. ^{b)} Quare ille plenus, qui vocatur, landfalsiatus, iis, qui tantum bona, nec sedem in alterius principis prouincia habent, non plenam atque vere personalem subiectionem, meo quidem iudicio iniicere videtur. Ciuitati enim tali non in eius, vti ceterorum, qui in territorio cohabitant, corpus atque vitam, ius est quaesitum: sed competit tantum, iurisdictio in personalibus contra talem possessorem institutis actionibus, et, finita causa, executio in bona condemnati, quae sub ea iacent. Hinc etiam huic possessori officia magis rerum intuitu, quam personae sunt praestanda. Magis vero ambigua est quaestio, an, qui ad tempus in territorio quodam commoretur, ab officiis ciuilibus praestandis sit immunis? Quae res, vti, cui attendatur, digna, ita iam doctissimorum virorum occupauit ingenia. ^{c)} Quo enim peregrini, nec personam publicam, nec hostilem referentes, sese recipiunt, tacite et ipso facto voluntariam declarant subiectionem suam. Peregrinus enim quisque cupit securitate frui cum ceteris. Percipit praeterea e publicis emolumentis. Quare si velit commodis vti, ea etiam, sine quibus illa comparari nequit, velle, recte praesumitur. Accedit alia ratio. Principis cuiusque est, videre, ne salus publica turbetur. Hinc iure omnes, qui intra territorii limites viuunt, legibus suis subiciendi vtiunt. Hinc iure suo exigit, vt ciues temporarii aequae ac perpetui ea omnia obseruent, quibus communi ciuium prospicitur bono. Iam vero quaeritur, quo modo vinculum feudale connectatur? ^{d)} Nexum feudale.

^{b)} LYNKER Resp. Vol. I. n. 56. p. 412. et MÜLLERS c. l. cf. MENKERSII diff. de foro competente vasallorum et simultanee inuestitorum (Lipl. 1716.) S. III. §. 9. fqq. v. Mandat. IOANNIS GEORG. II. Elect. d. d. i. Iun. 1637. wegen Suchung der Lehen und gesammten Hand.

^{c)} v. ill. SCHOTTI diff. de vi legum ciuili. in subditos temporarios. Lipl. 1772. cf. BYRI Erl. des Schilt. Lehen. p. 11. p. m. 665.

^{d)} LYNKER c. l. p. 411. fqq. et Vol. II. n. 57. p. 205. HORN in Vol. Consultatt. pag. 901. qui idem de principatu Anhaltino defendit. *Ibid.* pag. 283. et praeter illos v. MÜLLERS in Theatro Comitiali sub Friderico V. P. I. pag. 333. §. 50. quod etiam in Saxonia ad simultanee inuestitos extenditur, qui etiam sub poena amissionis simultaneae inuestiturae, iurisditionem Saxoniam in personalibus dicto modo agnoscere tenentur.

feudalem contractu feudali ligari, constat inter omnes. Hoc non inuen-
to nemo vasallus, nusquam fidelitas a vasallo exhibenda inuenitur. Ad
illum vero ineundum, vtriusque, domini et vasalli, opus est consensu,
qui declaratur, accepta a vasallo re a domino in feudum data, et facta
domino inuicem a vasallo fidei promissione. Nemini obtrudi feudum
debet. Amore enim et honore domini acquirendum est. Nec sine
iusto titulo dominus ad dandum feudum obligatur. His autem rebus
peractis, quae consensum docent, nata est ex parte vasallorum obligatio
ad officia promissione comprehensa. Nec haec efficitur, quae solet ad-
hiberi, iurisiurandi solennitate, quippe quae a domino remitti potest. Quae
cum ita sint, tollitur is contractus, feudo a vasallo aut ob malam
fidem perditio, aut domino refutato, aut forte interitu erepto, et finitur
ita vasalli ad fidelitatem obligatio.

§. VII. 4) *ratione modi promittendi.*

Differunt praeterea haec officia modo, quo ea quisque vel ciuis vel
vasallus polliceri solet. Vtraque enim iurato promittuntur; non ut inde
demum efficiantur, ciues et vasalli, sed ut eorum obligationibus maior
vis accedat. Hae autem iuratae promissiones, origine, tempore, tenore,
ritibus et locis a se discedunt quam longissime. Quando enim quae-
sueris, ex quo vasalli et ciues officis suis, hanc iureiurando sanctitatem
conciliare coeperint, illos his citius hoc fecisse inuenies. In Germania
liberiori vtriusque sacramenti nullum occurrit vestigium, nisi ex aucto-
rum verbis, quibus fidem Germanorum comitum erga suos principes,
religionemque, qua ab illis ea fuisse culta, descripserunt, quandam so-
lennitatem, sub qua pietatem in suos principes spondere soliti sunt, no-
stra ad sacramenta accedentem fingere tibi volueris. Certius est, apud
Franco, regno in Gallia constituto, et auctoritate clericorum cum reli-
gione christiana cooptata, solennes mox diuini nominis et sanctorum in-
uocationes ad asseneranda dicta adhiberi coepisse. Ita iam regibus Fran-
corum

a) J. F. 37. pr. cf. II. F. 3. §. 4, quod
quomodo intelligendum sit, pluribus
explicuit *Geisler de feudo editio.*
§. 3. Iqq.

b) arg. II. F. 3. §. 4.
c) Tacit. M. G. 14. Ivl. CAES.
B. G. III. 22.

corum prima ex stirpe oriundis, comites et vassallos iuratam praestitisse fidem legimus. ^{b)} Quem iurandi modum sub regibus secundae stirpis inter vassallos regum ac principum ulterius se propagasse, nobis fere innumera persuadent monumenta. ^{c)} At vero usque ad auspicia Caroli M. praeter vassallos, et qui ex iis munera susceperant certa, superiori alicui fidem iuravit nemo. Multo minus hucusque, licet aliud tradente Ill. SCHMIDTIO, ^{d)} omnis populus, hoc est, omnes, liberi, ac ingenui, fidem subiectionis, tanquam ciues vnius regni, sacramento quodam regibus asseuerauerant. Multo minus actus solennis, quem cum nostris homagiis, *Landeshuldigungen* componere possimus, vniquam hucusque celebratus legitur. GREGORIVM enim TYRONENSEM, antiquissimum Francorum scriptorem, si consulimus, ^{e)} is post mortem quidem Chlodouaei anno 511 Mundericum quendam Burgundum, rebellem contra Theudericum regem, a rustica multitudine, cum honorante vt regem, sacramentum fidelitatis exegisse, refert. Sed, cum hoc ipse tanquam quid noui narrasse, et hoc ille rex nouus suae securitatis nomine fecisse videatur, in exemplum res haec vocari non potest. Mox vero apparet, morem inualuisse apud Francos, vt noui reges sacramenta fidelitatis a singulis regni sui ciuitatibus seu urbibus sumerent, ^{f)} vel vt a perfidia earum, et a fraternis insidiis, quarum turpitudine flagrabat illa aetas, tuti essent, vel quoniam in regnis Francorum, ciuitates, quippe maximam partem a Romanis Gallisque inhabitatae, in arctiori vinculo, vtut tributariae, velut ciuitas Turonensis, videntur fuisse habitatae. Nec haec communia ac omnium subditorum homagia fuisse HERTIVS ^{g)} probauit. Ita etiam populi debellati, veluti an. 749. Baiuarii, Pipino regi sacramenta

b) GREGOR. TYR. *Hist. Franc.* V. 27. VI. 11. IX. 20. Si coniecturae aliquid dandum esset, origo huius moris in sacramento militum Romanorum solennitate, quae aut per Francos olim in exercitu Romano stipendia promeritos, aut per clericos maximam partem natalibus Romanis ortos, in nouo Francorum regno innotuit, fortasse posset inueniri.

c) v. c. CAPITVL. *Caroli M.* a. 785.

ap. BALVZ. l. I. p. 243. cf. Exemplum *Tassilonis* iurantis Carolo M. fidem, ap. AIMOIN. L. IV. c. 64.

d) *Gesch. d. D. L. I.* c. 12. p. m. 184.

e) c. l. III. 14.

f) GREG. TYR. c. l. VII. 7. VII. 8. VII. 12. VII. 13. VII. 26. IX. 30. IX. 31.

g) *de Notit. regn. Franc. vet.* c. IV. §. 14.

C

cramenta fecere, „*ut ne ulterius rebelles existerent.*“ ^{h)} De obsequio ab omni populo, hoc temporis spatio, regibus iurato promisso, omnes silent veteres auctores. GREGORIUS, quidem TYRONENSIS diligenter notavit solennia, sub quibus reges ex prima progenie apud Francos, regna sua auspicati sunt. Fiebat ab initio more Germanorum, rege, quem secuto imponebant, supra se eleuato. ⁱ⁾ Continuator FREDEGARII SCHOLASTICI Chronici, ^{k)} ad an. 752, his verbis: „*quo tempore una cum consilio et consensu omnium Francorum, missa relatione, a sede apostolica percepta, praecessus Pipinus electione totius Franciae in sedem regni cum consecratione episcoporum, et subiectione principum, una cum regina Bertrandane, ut antiquitus ordo depositi, sublimatur in regno.*“ omnes quali enumerat inaugurationis regiae inter Francos solennitates. Nullum vero sacramentum commune subditorum inter eas memoratur. Carolus M. primus videtur hoc instituisse, quod ne ipsi quidem capessenti imperii habenas antea contigerat, ^{l)} ut populus uniuersus postea regibus sacramen-

^{h)} FREDEGARII SCHOLASTICI Chronicon p. 111. c. 117. de Saxonibus v. loc. eund.

ⁱ⁾ GREG. TYR. c. I. II. 49. Ripuarii, amisso rege, Chlodouaeum ipsos hortatum, ut ad ipsum converterentur et sub eius essent defensione, a. 491 „*plaudentes tam parmis, quam vocibus, eum chlypeo enectum super se regem constituunt.*“ Qui quidem mos adhuc post annum 584 regnauit. Tum enim, auctore GREG. TYR. c. I. VII. 10. Gundoualdus quidam, qui Chlotarii filis regis filium ferebat, *parmae superpositus rex est leuatus, sed cum tertio cum eo gyrent, cecidisse fertur.* cf. HERTII Notit. regni Franc. vet. c. IV. §. 10. Opp. Vol. I. p. I. p. 367. inprimisque KLOTZIUS in disput. de inauguratione principum super chlypeo. Hal. 1770. §. 6. seqq.

^{k)} p. 111. c. 117. Nec pertinent huc, quae scripsit HADRIANUS VALESIVS L. XXI. Rer. Franc. p. 259. ad inaugu-

rationem Theodorici regis Francorum. „*Solebant tum optimates Francorum ad constituendum regem conuenire ac in electi singula verba iurare.*“ Sane enim optimates, qui defuncti regis commendati et uasalli fuerant, primum se in fidem eligendi regis tanquam noui senioris commendabant, et occasione ista ei iurabant fidelitatem. Quae quidem commendationes optimatum, quos ceteri plerumque imitabantur, signa esse certissima solebant acquirendi regni, regnum capientibus, testatur VATVS c. I. to. I. L. II. c. 2. Nihil enim ipsis tum deerat ad dignitatem regiam, quam acclamatio populi. cf. ill. CAROL. RVD. GRAEFE Prol. sub rubro: *Fidelitas ac commendatio prima foederis formula in propriis et fiscalibus bonis.* Lips. 1773. pag. 14.

^{l)} Silet enim de hac re diligentissimus scriptor vitae Caroli M. EGINHARDVS.

tum fidelitatis praestaret. Senserat enim, iam obseruante **HILDEBRAN-**
DO, rex ille magnus, hunc morem iurandi a solis vassallis vltatum, a
 ceteris ciuibus regni in abusum fuisse deductum, omnemque fidelitatem
 ab his ad solos vassallos reiectam fuisse. Quare, ne haec ciuium suorum
 opinio peruersa latius se exfereret, iuramentum fidelitatis extendere in
 reliquos subditos non vassallos coepit, et initium fecit inde, vt, Imperator
 factus, omnes vassallos suos iuramenta fidelitatis iuberet renouare eo-
 dem tenore, quo ipsi vt regi antea praestitissent, v. c. ex formula in
CAPITVL. de an. 789. ap. **BALVZ.** T. I. p. 500. Quo facto, an. 802.
 ceteros quoque subditos fidelitatem sibi iurare iussit, idque mox repe-
 tit an. 812, quippe quo anno misit in provincias, qui imperatoris no-
 mine, explicata prius iurandi religione atque formula, iuratum fide-
 litatem ab omni populo exigerent. Qui quidem mos regum etiam a
 subditis iuratum recipiendi fidem, non solum post **Carolus M.** in Fran-
 cia retentus, sed etiam postea in Germaniae regno subinde adhibitus, quin
 inde a seculo XII. et XIII. adolescente principum Germaniae iure
 territoriali, eadem consuetudo, fidem iuratum a subditis accipiendi, in-
 ter principes singulorum territoriorum inualuit. Adeo vera est conie-
 ctura **SCHILTERI,** quod sacramentum fidelitatis a vassallis praestan-
 dae

m) *diff. de vassalagio subiectionem non inferente.* §. 4.

n) v. **FASTOS CAROLINOS** f. *Rer. a Carolo M. Imp. gest. seriem.* ad ann. 801. „Post natalem S. Ioannis Bapti-
 stae Imperator transgressus Alpes in Germaniam rediit, ac deinde annum plene integrum Aquisgrani commora-
 tus est. Eo conuocatis e Gallia et Ger-
 mania proceribus sacramenta renoua-
 uit, Capitul. a. 802. c. 2. Vt omnis
 homo in toto regno suo, siue ecclesia-
 sticus, siue laicus vnusquisque secun-
 dum votum et propositum, qui antea
 fidelitatem sibi Regis nomine promis-
 set, nunc ipsum promissum hominis
 Caesaris faciat.“ ap. **BALVZ.** to. I. L. I.
 c. 2. p. 375.

o) *Capitul. d. a. 802. c. I.* ap. **BA-**

LVZ. c. I. „de fidelitate iusiurandum vt
 „omnes repromittant.“ cf. *Not. BALVZ.*
 211 ad h. l. c. II. c. I. pag. 1056.

p) *Capitul. Car. M. d. a. 812. c. 13.*
 ap. **BALVZ.** c. l. t. I. p. 500.

q) *de Ludouico Pio v. Capitul. Eius*
 d. a. 825. ap. **BALVZ.** l. I. p. 658. et
LEHMANN Chron. Spir. l. II. c. 18.
 p. 39. de *Carolo Caluo* extant carmina
 ipsa iuramenti nationis *Capit. Car. Calu.*
 c. 15. cf. **MARCVLE Form.** l. I. *Form.*
 40. et **BYAT** c. l. I. II. c. 6.

r) *de Conrado II. Imp. v. Wippo* in
 ei. vita p. 428. cf. *de SPER diff. de*
nat. vassal. et subiect. §. 4. p. 20. sq.

s) *Testimonia v. in SCHROETTER*
Abh. II. aus dem Oesterr. Reich. Staats-
rechte. Vienna 1762. Sect. II. §. 2. 3.

t) *Comment. ad I. F. Al. c. IV. §. 9.*

dae praecesserit antiquitate illud subditorum. Licet vero hodie ciues et vasalli se suis quisque officiis iuramento quodam adstringere soleant: tamen hoc non semper vno fit tempore, sed saepe diuerso. Vasallus quidem, quoties vinculum, quod hodie reale est, inter ipsum ac dominum vel ex sua, vel e domini parte ruptum aut saltem infractum intelligitur, et quoties noua opus est inuestitura, toties hanc soluit solennitatem, subditus vero, aut quando inter ciues ceteros recipitur, aut quando omnis populus in solenni principis inauguratione, palam iuramento fidem proficitur futuram. Ita fit in ordine. Nos enim non curat, quod in Germania, praeter ciuitates Imperii, pagosque immediatos,^{u)} ceteri ciues Imperii non singulare homagium praestent. Nam ii sunt vel vasalli Imperii, et homagium vna cum vasallagio coniunctum praestant,^{v)} vel sunt nobiles immediati, et, dum in leges suas equestres iurant, per indirectum reuera homagium simul imperatori praestant. Neque magis nobis quis obiciat, quod sint vasalli, qui iuratam fidelitatem seu vasallagium non deponunt. His enim interdum haec solennitas iurandi plane remissa, vel hanc faciendi necessitas hucusque indulta est.^{w)} Tenor quoque vtriusque iuramenti, propius si inspicias, varius et a se discrepans apparet. Verba quidem singula, si ea attendere placeat, non satis idonea huius vel illius officiorum generis indicia sunt. Antiquissimis enim temporibus verba, quibus sacramenta fidelitatis et a vasallis et a subditis enuncianda concipiebantur, fere eiusdem tenoris ac formae erant.^{x)} In Germania demum

^{u)} v. *Tr. Von d. Huldigung der Reichsstädte* Francof. 1746. §. 28.

^{v)} v. PÜTTERI *Institut. Iur. publ. Germ.* §. 51. 52. ITTER *de feud. Imp.* c. XI. §. 43. sqq. MOELLER *distinct. feud.* c. XIII. d. 1. Quod quidem etiam in feudis Landfascis contingit, nisi quid aliud, veluti in Megapoli, vbi vasallagium et homagium distinctis formulis praestanda sunt; (v. MOELLER c. l. n. 13.) formula territorii praecipiat.

^{w)} v. c. iis, qui ab inferioribus dignitate feuda accipere solent, aut quos honorare vult dominus directus, v. BY

DERI *Amoenitat. iur. feud.* VIII. HORN c. l. c. XIII. §. 9. Quod in primis in patria nostra de Commendatoribus Ordinis Teutonici notandum est. v. GEISLER *de loco inuestiturae* Marb. 1779. §. 4.

^{x)} cf. formul. *Capitul.* a. 789. ap. BALVZ. c. l. to. I. p. 500. *Capitul. Car. Calu.* d. a. 854. c. 13. ap. BALVZ. c. l. to. II. p. 71. et alias, quas conscriptas inuenies ap. *de SPOR* c. l. §. IV. n. a. p. 18. sq. Omnes iurarunt: „*fidelis sum et ero absque fraude et malo ingenio.*“ SCHILTER c. l. HILDEBRANDYS c. l. §. 4. p. 10.

ditauit, iurant fidelitatem, nisi ab hac, adeundi dominum ipsam, necessitate, singulari sint exempti privilegio. ^{cc)} Quo vero vitetur iuramentorum multitudo, cautum est in plerisque feudis landsassii, ut, quando ciues homagium praesent, vasalli nudae committantur promissioni, iureiurando ipso in actum inuestiturae, quo homagium simul cum vasallagio praesent, dilato. ^{dd)} Quare iusiurandum a vasallo tali dici solet *homagium vasalliticum*. ^{ee)}

§. VIII. 5) *ratione indolis internae.*

Quod ad naturam indolemque ipsam, qua diuersa ciuis et vasalli officiorum ratio sese offert, contemplandam attinet, ipsa et intuitu generis, circa quod versatur, et intuitu ambitus, quousque exiguntur, et loci et temporis, vbi et quando praesentur, valde dispari se habet modo. Cum enim in ciuium officiis diiudicandis ad ciuitatis finem semper redeundum sit, sequitur, ciuis esse, ut, qualia saluti reipublicae internae pariter ac externae inseruiant tuendae, ad talia officia subeunda, animum viresque suas inclinet, et inprimis, quando iubeatur ea praeslare, promptum paratumque se ostendat. Hinc obligatio ad patriam defendendam, ad principem tuendum: hinc necessitas, mores ad legum normam componendi, et quae sunt alia, quae omnia hic enumerare, institutum non fert. Collatis cum his vasallorum officiis, in eo haec ab illis cernimus discedere, quod haec regit dominorum utilitas. Ea vero ordinatur vel feudorum omnium essentia, vel eorum ratione communi, vel conuentionibus peculiariibus. Inde capiunt officia vasallorum suam indolem ac rationem, atque inde vasallus suas ipse agnoscit obligationes. Est igitur, ut his vtar exemplis, vasallus in vniuersum ad haec omnia, quae singularis reuerentiae sunt signa, domino exhibenda obstrictus, ^{a)} est vero etiam haec praecipua

N. Saechs. Lehnsmandat. de 1764. tit. III. §. 1.

^{cc)} v. c. Archiduces Austriaci, et nonnulli alii, quos vide in *BVDERI Amoen. iur. feud. n. III. cf. Tr. von der Huldigung der Reichsstände §. 3. GEISLER de loco inuestiturae.*

^{dd)} *HORN c. I. c. XIII. §. 6.*

^{ee)} *WERNH. Obseru. for. supplem. nou. ad Part. IV. Obl. II. pag. 22.*

^{a)} *II. F. 23. pr. VET. AVCT. de Benef. c. I. 33. v. III. WIESAND de prisco honore domino a Vasallo praestando Lips. 1764. et HOMMELIUS in Rhaps. obl. 234.*

cupia recti feudi virtus, ut vasallus quilibet possessor domino directo sub armis seruiat,^{b)} est feudo officii hoc proprium, ut a vasallo possessore ministeria quaedam obeantur.^{c)} Quid? quod olim partes reipublicae gerendae, veluti imperium militum et iurisdictio per certas regiones feudorum possessionibus quasi inhaerebant. Itaque quaecunque officia, nec ex singulari reuerentia, nec ex fidelitate, seu complexu actionum intuitu feudi praescriptarum proficiscuntur, ad ea,^{d)} nec vasallus, qua talis, domino praestanda, cogi unquam debet. Quousque vero se expandat talia officia exhibendi necessitas, quibusque contineatur limitibus, facile intelligit vasallus. Nam, si a reuerentia domino debita discesseris, cetera sua officia quilibet fere vasallus vel ex contractu feudali, vel ex communi feudi sui ratione paene ad unquam recensere poterit. Quoad vero pateat cuius, qua talis, obligatio, quantum sit numerus eius officiorum, una quasi tabula intuendum proponi non potest. Quot enim communis flagitat utilitas, tot quoque debet officia. Ipse ignorat eorum ambitum ac finem. Temporum varietas, varia quoque ac noua subinde ciuibus officia imponit. Loca si spectas atque regiones, in quibus vasalli et ciues suis debent satisfacere officiis; etiam discrimen quoddam inter eos reperies. Ciues quidem pro antiquissimo sine ciuitatum nusquam alibi in regula, quam intra ciuitatem, finesque regionis, quibus illi se tenuerint inclusos, habent, quod operas aut munera conferant. Quare omnes gentes statu naturali vix egressae, necdum stimulis millesariis subactae, velut olim veteres Germani, suos secuti aequi ac naturae intimos sensus, cogi se ad bellum aliquod extra patriam proferendum, nisi eo (hinc *Lantuero* dicto) praesentissima pericula a patria auerterentur, non facile sunt passi.^{e)} Multo minus ad principum suorum diuitias augendas, totae ciuitates, exiturae in bellum, patriam reliquissent. In qua quidem re errare nobis non videmur, quando ciuium officiis regionem ciuitatis, in qua illa agunt, quasi centrum praefigamus, circa quam, licet fines patriae interdum transeant, ducantur. Quicquid igitur non perti-

b) I. F. A. c. 113. § 1.

c) V. MASCOVII *diff. de origine officior. aut. S. R. I. Lips. 1718. BVDERI diff. de feudis official. hereditar. et pro vinc. regni Germ. c. 2. §. 2. 3. 4.*

d) BOEHMER *Princ. iur. feud. §. 220.*

e) IVL. CAESAR. B. G. VI. 23. TACITVS M. G. II. *Capitul. Car. Calui ap. Marsnam de a. 847. §. 5. ap. BALVZ c. 1. to. II. p. 44. et Capit. Car. Calui de a. 877. L. III. §. 10. ap. BALVZ c. l. p. 264.*

net ad eius incolunitatem. ad id assequendum ciues, qua ciues, vilo modo compelli non videtur fas esse, sed arbitrio eorum et antiquae libertati relinquendum. Ex aduerso vero imminente aliquo publico periculo, ciues, vt ciuitatem non relinquunt, sed in eo fidem suam praesent, iure possunt adigi. Hinc praecepta principum prohibitiua, ne quis ciuis sine principis consensu, siue bona, siue nulla teneat, castra alieni principis sequatur, ancipitibus temporibus emissa, nihil iniusti praeferunt, maxime cum eas praediorum in territorio iubentis principis sitorum possessores concernunt. De vasallis nullum fere dubium est, an, si nexum vasalliticum repetis ab vltima origine, ii, vbicunque domino placuerit, in regula seruire debeant, et an ii, quos vocarunt ligios vasallos, siue homines, quippe qui contra omnes, qui possent viuere et mori, dominos se adiutores profiteri consueuerunt, et sub ea lege possederunt beneficia et feuda, omnibus vasallis quasi fuerint exemplo, donec inter dominum ac vasallum aliud quid probetur constitutum ac con-

f) Inde explicetur quaestio iuris publici, an territorii principi, lucri sibi comparandi causa, ciues, ad stipendia, pro extero quodam principe, et sub eius ductu ac auspiciis merenda, cogere vquam liceat? Bonus princeps, non vt suis, sed vt ciuium rationibus prospiciat, summam reipublicae manibus suis commissam putat. Conferatur *Iter arca-dicum*, quod apud Batauos superiore seculo incerto auctore prodit.

g) v. g. MAND. EL. SAX. Io. Geo. II. de a. 1672. 1676. Io. Geo. III. de a. 1681. 1683. contra militum conscriptiones ab exteris susceptras, in Cod. Avg. ro. I. p. 1227—2234. Quod tamen ius principis, ciues solum patriam muturos singulos retinendi, noluerim ad pacis tempora extendi, cum alias libertas ciuium, in primis Germanorum, principes et bellum apud exteros quaerendi, quam ipsae leges in hoc genere exceperunt. (v. MAND. EL. SAX. de a. 1586.

Cod. Avg. to. I. p. 2188. sq. verb. „damit sich keiner unsrer Lehleute, Unterthanen und Schutzverwandten in solche Kriegshandlung (cum Gallo-Franco, qui tum artibus et dolis milites conscribere in Saxonia coeperat.) unbesonener weise einlasse, dadurch nicht allein die teutsche Libertät und Freyheit schädlich gemisbrauchet,“ etc.) misere in seruitutem quandam transferretur. v. STRYVEN in den Nebenst. To. III. p. 332. sqq. et L. B. de PLESSSEN de libertate Germanica: Hal. 1740.

h) v. Formulam, qua Philippus Franciae rex pro ducatu Aquitaniae hominum a rege Angliae Eduardo II. anno 1331. sibi praestandum curauit apud FRESNE Gloss. v. ligius.

i) v. Lud. Sigfridus Comes Vicedominus ab ECKSTAEDT. diss. de feudis ligiis. Lips. 1736. §. 14. 15. et II. F. 28. §. 4.

uentum. ^{h)} Tempus denique ipsum, quo vasallus atque ciues ad soluen-
da sua officia prompti comparere debent, tanquam notam discernendi
haec officia agnosces. Nam si ea, quae vasallus domino ob singularem
debet reuerentiam ac pietatem, et ab eo omni tempore obseruanda ve-
niunt, exceperis, ceterorum nullum, priusquam indictum fuerit, tene-
tur vnquam exhibere. ⁱ⁾ Contra vero subditis seu ciuibus semper ac con-
tinuo obeunda sunt officia, neque expectandum, quando demum mo-
neantur. Leges semel datae, nec a summa potestate reuocatae, omnes in
perpetuum obstringunt. Inter eos nulla vacatio nisi per priuilegium fit,

§. IX. 6) *ratione iudiciorum et poenarum.*

Cum vero ciuis et vasallus moram in officiis necessario implendis ne-
scire, aut temere negare ea audet, tum quidem ius reuocandi, quin co-
gendi contumaciam sub leges, competit cuiusque domino. Sed cum in
re dubia nemo, nisi antea causis dubitationum cognitis, iure ad quic-
quam cogi, neque quis ob moram aut ob recusatam aliquod officium,
nisi antea auditis eius excusationibus, poena affici debeat, ea quoque in
causis ciuium ac vasallorum, siue morae, siue contumaciae reorum,
nunquam non praecedant, sana ratio iubet. Nihilominus tamen iterum
et in loco, vbi cognoscuntur causae violatae fidei, et in genere malo-
rum, quibus obseruatur prauitas futura, quaedam inter ciues et vasallos
diuersitas emergit. Ciues enim, siue perpetui siue temporarii, ab eius
territorii, in quo agunt, negotiaque gerunt, aut delicta perpetrant, prin-
cipe iudicantur in iudiciis ordinariis intra territorium. Vasalli vero iudi-
cem agnoscunt dominum directum, modo sit persona, quae ordinariam,
per certum terrae tractum, iurisdictionem exercere possit: ^{a)} quin saepe
extra terram, sub qua feuda sita sunt, se sistere in iudicio domini sui
debent, veluti in feudis extra curtem. Cuius quidem diuersorum iudi-
ciorum

^{h)} Exemplum talis pacti suppeditat
HORNIVS *Lebensgeschichte Friedrich
des Streitbaren.* Codice Fridericiano
pag. 877. vbi Elector vasallis suis pro-
mittit: „auch sollen und wollen wir unse-
rer Mannschafft zu Sachsen mit Dien-
sten vsvwendig vnser Landen nicht be-
schweren, es geschee den mit yren
Willen.“

ⁱ⁾ v. BOEHMERI *Princ. iur. feudat.*
§. 235.

^{a)} BOEHMERI *Obs. iur. feud. XII.*
§. 7-9. Cl. BIENERI *diss. de origi-
nibus iurisdictionis feudalis ex iurisdic-
tione ordinaria repetundis.* Lips. 1780.
cf. EIVSDEM *diss. de iurisdictione ordi-
naria et exempta.* Lips. 1777. §. 1.

ciorum rationis causa, vel in ciuitatum indole, vel in moribus Germaniae antiquis latet. Omnis iurisdictio pars imperii summi est. Ciues enim, cum sentirent, quoad sua cuique manu iura sumere liceret, iusque vltionis in viribus armisque esset, bella vindictasque perpeffionum priuatas ob animorum discrepantiam, et feruorem animi, inter ipsos ferre perpetuas fore, hanc vim vlciscendi, cum iure praeciuo cognoscendi atque vltionis modum inueniendi, summe imperantibus prudentissime reliquerunt. Ad hanc vero iurisdictioem, tanquam forma aliqua subiecta, etiam ius de officiis ciuium cognoscendi statuendique pertinet. Vnius enim ciuis contemptum legum publicarum, esse laesionem erga omnem ciuitatem, quis est, quin videat? Eo tempore, quo feuda oriebantur, paene quisque vasallus, qui tenebat beneficium, simul ob id erat senioris subditus. Beneficia enim, quae principes vel sponte vel praeciuia oblatione dederunt, fuere de prouinciis suis. Hinc tales seniores, iam iure imperii sui, de his suis vasallis recte iudicarent. Ex hac autem iurisdictioe ordinaria, per prouinciam patente, quae in causis beneficiariis per personas singulares, per pares curiae, exercebatur, sensim extitit in mente dominorum ac vasallorum haec cogitatio, nullibi, nisi in iudicio illorum per pares curiae habendo, causas beneficiarias cuiuscunque generis agi ventilarique debere. Inde venit, vt hanc iurisdictioem primum ab aliis formis iurisdictiois de industria secernerent, et mox eam in vasallibus quoque, quorum feuda sub imperio alieni principis iacebant, in feudalibus negotiis extenderent.^{b)} Inde quoque venit, vt qui dominus directus,

^{b)} Quae quidem iurisdictio in feudis extra curtem etiamnum obtinet. Neque tamen vbiq; libera. In nonnullis enim feudis extra curtem, iis maxime, quae post superioritatem in ea prouincia, cuius partem constituunt, adutam sunt exorta, haec iurisdictio feudalis iuri territoriali principis prouinciae, cui subiacent vt partes, subordinate exercetur, ita vt prouocantibus vasallis a sententia domini directi ad dominum territorii, in quo feuda sita sunt, via semper pateat nec praeccludi debeat. v. BOEHMER C. I. §. 17. Quo pertinent intuitu vasallorum, quos Marchiones Brandenburgici, Archiepiscopus Salisburgensis,

Episcopi Bambergenses, Passauensis, Ratisbonensis, Frittingensis, et alii exteri principes, in Austriae, Stiriae et Carinthiae ducatibus habent, Constitutiones Austriae eo fine latae v. c. Mandat. generale LEOPOLDI de a. 1665: „wie denn auch wegen derjenigen Lehen, so die ausländischen Fürsten und Lehensherrn ihren Lehensleuten zwar zu vertheilen bewilliget, nun aber sich gegen etlichen Inhabern und Besitzern derselben Lehen etwa Streitigkeiten ereignen möchten, sie in einem gewissen Termine in Oesterreich Unter als Ob der Enß, darinne solche Güter gelegen seyn, der-

rectus, antequam feuda constituit, nunquam iurisdictione quadam ordinaria fuerat instructus, etiam posthaec nullam nomine illorum iurisdictionem usurpare possit. Mala vero etiam, quibus coercetur ciuium et vasallorum contumacia aut prauitas, quaeque imponuntur sub poenarum nomine, a se inuicem distincta esse diximus. Conspirant quidem amicissime in eo, vt vel grauiora vel leuiora sint: quin in iis statuendis interdum quod VLPIANVS praecipit,^{c)} qualitatis personae, rei conditionis, temporis, aetatis et sexus ratio ita habeatur, vt nunc leniantur, nunc exasperentur. At hic ipse modus, ad quem vsque minui aut augeri possunt, illud quasi compitum est, quo feudales et ciuiles poenae huc et illic abeunt. Poenas enim ciuium delictis vbicunque infligendas, pro natura delictorum, quando puta ita comparata sunt, vt iis ipsa respubli- ca veluti hostili modo oppugnetur, atque omnis ciuium securitas, actoribus facinorum e medio non sublatis, euertatur, vel omnino iis iniuriae consulto, cogitato, directoque ac violenter, fiant reipublicae, vsque ad ademptionem vitae extendi posse, quin debere, cum ill. GEISLERO^{d)} nostro, humanissimus quisque iudex haud temere existimabit. Poena autem, qua plechtuntur vel ob intermissam renouationem feudi, vel ob atrocissima delicta erga dominum, vasalli, iam ex antiquissimis Francorum moribus et institutis,^{e)} priuationem feudi non egrediuntur. Concurrent vero tandem poenae feudales ac ciuiles in eo, vt non solum ob delicta leuiora^{f)} leuiore quoque poenae veluti mulctae imponantur,^{g)} sed vt etiam omnes poenae a principibus vel dominis aut leniri, aut remitti possint.

His igitur, tanquam notis praecipuis, agnoscere ciuium et vasallorum diuersitatem putauit. Amplissimus, vt quisque videbit, magnam doctrinae co-

D 2 pian

„derzusetzen, und einem jeden auf sein
„Anliegen, was Recht ist, doch dem
„beschwerten Theil die Appellation
„für die hochtöbl. Nieder-Oester-
„reichische Regierung vorbehalten,
„ergehen zu lassen, schuldig.“ ap. ill.
CHRISTIAN. AVG. BECK. *Spec. I.*
Aur. publ. Austriae 1750. c. VI.
§. 8. n. 4. cf. HARNII *Reichshistorie*
P. V. c. 7. §. 33. n. ff.

c) L. 6. pr. ff. ad Leg. Iul. de pecul.

d) *Animaduersus ex iure vniuerso de-
promptarum Spicilegium* I. Viteb. 1787.
pag. 13-15.

e) BOEHMER c. I. IV. 1.

f) Nam ad adimendum feudum II.
F. 23. egregiae ingratiitudinis causae
requiruntur, ad quas in primis pertinent
denegatio seruitiorum, malitiosa domi-
ni in discrimine versantis desertio, et
omnes aliae, quae domino directo non ex-
iguum afferunt praerudicium. cf. I. F. 5.

g) I. F. Al. c. 115.

piam explicandi patuit campus, sed me ingenii tenuitas et angustum huius libelli spatium intra hos limites compulerunt. Quare lectorum indulgentiam imploro, ut de iuuenilibus his laborum primitiis severissimum non ferant iudicium.

VIRO ORNATISSIMO

IO. AVGVSTO HIERONYMO THALWITZERO

PRAESES.

Quod ego TE amem, non possum a me impetrare, quin fatear. Ex quo enim TE cognoui, animi TVI candor ac modestia, quam iam vultus prae se ferebat, valde mihi placuit. Mox assiduitas, qua mihi per annum fere ius publicum Germaniae tradenti operam inter alios dedisti, industriam ac diligentiam probavit. Tandem TVA semper aliquid proficiendi laudabilis cupido quandam familiaritatem inter nos contraxit. In qua quidem continuata non potuit non perspecta TVI animi probitas, et studium erga me summum cum illis virtutibus coniunctum, in me excitare amorem erga te eximium. Quid igitur iucundius mihi potuit obvenire, quam ut velles scriptiorem, quam protulisti, me moderante, conscribere, atque eam publice, me eodem praeside, defendere? Vtrumque signa TVI in me propensi animi sunt. Prodeamus igitur in cathedram, et coniunctis viribus agamus, ut laus TIBI pariat. Libellus ad disceptandum propositus iam eo nomine TE commendat, quod TE non in vulgaribus solum versatum fuisse doceat. Nec ego quoque, licet in ipso libello, TE volente, nonnulla passim mutaverim, quicquam de laudibus TVIS detractum cupio. Gratulor itaque TIBI hoc specimen diligentiae TVAE. Gratulor parenti PLVRIMVM REVERENDO TVO TE filium tam egregiae spei. Gratulor patriae civem industrium ac diligentem. Gratulor denique etiam mihi hanc societatem praesentem. Opto ex animi sententia, ut placeat providentiae divinae, TE exornare omnibus iis bonis, quae probitati ac diligentiae TVAE respondere videantur. A TVA in me amicitia spero, fore, ut quem, nisi iam haberes, ego ipse TIBI offerrem, amorem atque studium mihi in posterum quoque exhibear. Vale. Scribebam in litterarum universitate Vitebergica a. d. xxv. Iulii cDcCCLXXXVII.

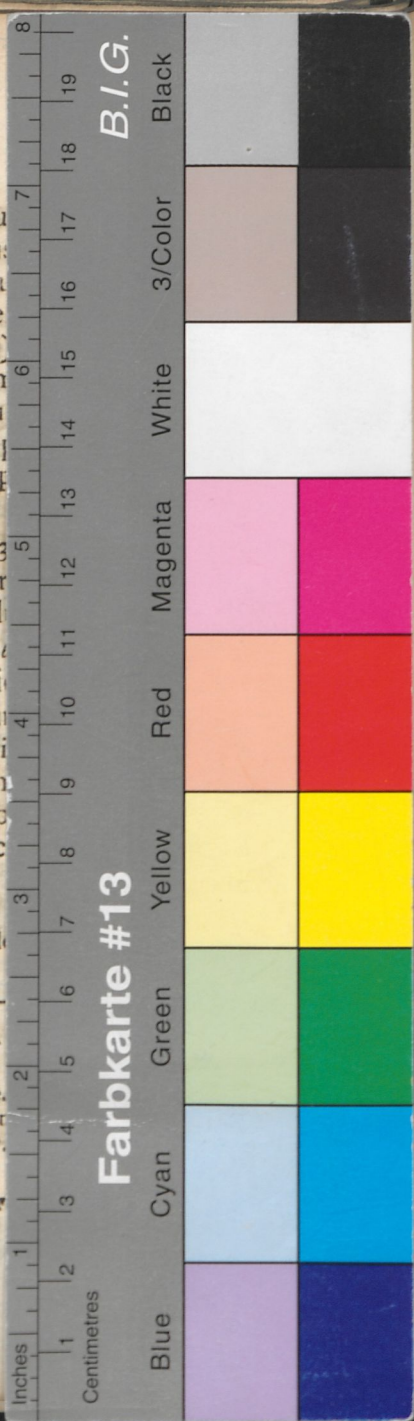
Wittenberg, Diss., 1786-88

f
Sl.

DE
DIVERSA OFFICIORVM CIVILIVM
ET VASALLITICORVM RATIONE

DISSERTATIO

Q V A M

AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE

D. CHRISTIANO FRIDERICO WILISCH

FISCI ELECTORAL. SAXON. PER REGIONEM CIRCVLI ELECTO-
RALIS PROCVRATORE CIVITATIS VITEBERGENSIS SENA-
TORE ET CONSISTORII ECCLESIASTICI
ADVOCATO

DIE XXVIII. MENS. IVL. MDCCCLXXXVII

H. L. Q. S.

PVBlicAE DISCEPTATIONI SVBMITTET

A V C T O R

IOANNES AVGVSTVS HIERONYMVVS THALWITZER

MISENENSIS.

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRIL.

